

Het besluit om scholen en kinderopvang te sluiten, heeft meer kwaad dan goed gedaan

TEKST: NAOMI VAN ESSCHOTEN | FOTOGRAFIE: SUZANNE VAN DE KERK (BRITA DE JONG-VAN KEMPEN)
OVERIGE FOTO'S AANGELEVERD DOOR GEÏNTERVIEWDEN

Kwetsbare kinderen die van de ene op de andere dag uit beeld raken bij school en zorg. Maar ook kinderen die ineens hun dagelijkse ritme missen, hun sociale contacten zien verdwijnen en wiens ontwikkeling een paar maanden vrijwel stilstaat. Op 15 maart besloot het kabinet alle scholen, kinderdagverblijven en kinderopvang te sluiten om de COVID-19-pandemie te stoppen. Hoe verstandig was dat besluit? Vijf experts reageren op de stelling: *Het besluit om scholen en kinderopvang te sluiten, heeft meer kwaad dan goed gedaan.*

‘Je doet een aanname met de minste kans op catastrofe’

Bert Slagter is wiskundige en expert complexe systemen. Hij is van mening dat de scholen geen week later hadden moeten sluiten.

‘Ik benader de coronacrisis vanuit het perspectief van complexiteit en onzekerheid. Begin maart, toen het kabinet dit besluit nam, verkeerden we in een uiterst complexe situatie. We wisten nog erg weinig over het virus, de verspreiding en het ziekteverloop. Ondertussen leek de situatie te ontsporen: we zaten tijdens de piek op het randje van onze IC-capaciteit. Dat had heel anders kunnen lopen als we alle beperkende maatregelen pas een week later hadden genomen.

Het besluit om scholen en kinderopvang te sluiten was in de eerste plaats binair: ja of nee. De beslissers maakten die afweging op de aanname die de minste kans op catastrofe geeft. Want vergissen is erger: stel dat de scholen open waren gebleven en tienduizenden kinderen misschien ernstige longschade hadden opgelopen.

Met ‘ja’ hebben ze tijd gekocht voor slimmere maatregelen. De vraag is vervolgens wel hoelang de scholen gesloten hadden moeten blijven. Er zijn namelijk ook secundaire effecten, van huiselijk geweld tot niet kunnen sporten of verveling. Na drie maanden zijn die gevolgen groter dan na drie weken.

Om die vervolgvraag te beantwoorden, is het zinvol te kijken naar de balans van kosten en opbrengsten. De basisscholen sluiten kende bijvoorbeeld hoge kosten, want ouders moeten thuis zijn en lesgeven, en kinderen hebben andere kinderen nodig. Tegelijkertijd zijn de opbrengsten laag: op basisscholen zitten over het algemeen kinderen uit één wijk of dorp, terwijl middelbare scholen een regiofunctie hebben en kinderen daar ook van lokaal wisselen. Een ander voorbeeld: een café sluiten kun je redden met geld, maar kinderteel is niet af te kopen.

Maar voor mij is het makkelijk praten: ik hoef de beslissingen niet te nemen. Wel heb ik tijdens de pandemie politici ondersteund. Het is namelijk een echte bètacrisis: het gaat niet alleen om cijfers van opnames op de IC en het reproductiegetal, maar ook om de scheefheidsfactor: tien procent van de mensen zorgt voor tachtig procent van de besmettingen. Hoe we daar uitkomen, vergt niet alleen beleid, maar ook cijferkennis.’

‘School is veel meer dan onderwijs alleen’

Kinder- en jeugdarts Brita de Jong-van Kempen werkt in Medisch Centrum Leeuwarden. Zij had liever gezien dat de scholen niet dicht waren gegaan.

‘Je kunt je afvragen of de scholen en kinderopvang sluiten niet een stap te snel was: er is niet stilgestaan bij de kinderen in kwetsbare situaties. Duizenden kinderen waren uit beeld. Kwetsbare kinderen verkeerden in grote onveiligheid door het wegvallen van school, structuur en ondersteuning. Ook mochten tieners opeens niet meer buiten met andere kinderen spelen of sporten. Daar kwam nog bij dat het netwerk waar je normaal op steunt – grootouders, kinderopvang, hulpverlening en vertrouwenspersonen – op afstand kwam te staan.

Voor iedere ouder was het een enorme klus om te klaren. Maar het is bijna niet te doen als je niet in staat bent je kinderen bij hun schoolwerk te begeleiden, zelf veel lichamelijke of psychische klachten hebt, of niet goed met stress om kunt gaan. De gevolgen daarvan waren groot: relatiespanningen, huiselijk geweld, of ouders die depressief raakten of onzeker waren over hun situatie en daardoor niet beschikbaar waren voor hun kind.

School is veel meer dan onderwijs alleen. Het is ook een plek waar je even weg bent van een onveilige thuis-situatie en school heeft een belang-

rijke signalerende functie. Bij speciaal onderwijs komt daar nog bij dat het de ouders even ontlast. Dat viel allemaal in één keer weg. Ook wij zagen kinderen niet meer op consult of alleen per telefoon. Ik heb daarom al vroeg een handvat voor kindersenten geschreven om zicht te krijgen op de thuissituatie. Pas later zagen we de gevolgen, zoals heftige casuïstiek van escalaties thuis of ouders die ernstige psychische klachten kregen. Want ook de drempel naar de ggz was in het gedrang gekomen. En dat is nog maar het topje van de ijsberg.

Terugkijkend hadden scholen en opvang de tijd moeten krijgen om zich voor te bereiden en na te denken over vangnetten voor kwetsbare kinderen, om ondersteuning te regelen en kinderen in beeld te houden. Dan had het in elk geval minder kwaad gedaan.’

Orthopedagoog Levi van Dam doet aan de Universiteit van Amsterdam onderzoek naar de psychische impact van COVID-19 op jongeren. Hij ziet negatieve, maar vooral ook positieve gevolgen.

‘Het is een indrukwekkende periode geweest. Dit geeft een sterke imprint: veel kinderen en jongeren worden zich nog meer bewust dat wat ze doen, gevolgen heeft. Ze hoorden al dat vlees eten en vliegen niet goed is voor de aarde, en nu komt daar het besef nog eens overheen dat je anderen met een virus kunt besmetten. Ik ben benieuwd wat dat voor deze generatie kinderen gaat betekenen. Het kan een sterke drive zijn om zaken – van vliegverkeer tot internationale handel – anders in te richten.

‘Belangrijke overgangsmomenten krijgen kinderen niet meer terug’

Een ingewikkeld punt vind ik het missen van overgangsrutuelen: denk aan het schoolkamp en de musical

in groep 8 die niet of in heel afgeslankte vorm doorgingen, of studenten die alles op alles hadden gezet om op kamers te gaan en daar dan vervolgens in hun eentje zaten. Die momenten krijg je niet meer terug. Ineens is een periode 'weg' zonder dat je die hebt kunnen afsluiten met de bijbehorende *rite de passage*.

De leerachterstand die kinderen in die paar maanden hebben opgelopen, is goed te herstellen. Wel zie ik als orthopedagoog natuurlijk dat het bij kwetsbare kinderen veel heftiger binnenkomt. Daarom doe ik onderzoek naar wat het beleid van social distancing met jongeren doet. Een deel lijkt veerkrachtig, terwijl anderen het juist zwaar vinden. Jongeren met bijvoorbeeld angstklachten zien hun wereldbeeld nu bewaarheid. Dat leidde al tot schrijnende situaties, zeker toen ook de behandelingen tijdelijk stop werden gezet.

Wat dat betreft vind ik het een kwalijke zaak dat er niemand met een pedagogische achtergrond in het Outbreak Management Team zat. Terwijl veel beslissingen, zoals het ontzeggen van sociale relaties, een grote impact hebben op het mentale welzijn. Dat hoor ik ook terug van kinderen en jongeren: waar ze normaal bij wijze van spreken tweehonderd contacten hadden, werd dat nu teruggebracht naar vijf. Ze ontdekten daardoor wie er echt toedeed voor hen. De scholen waren dan wel dicht, maar al met al heeft de coronatijd ons toch belangrijke lessen geleerd.'

‘Een eigen of rustige plek is niet voor elk kind vanzelfsprekend’

Kinderen raakten gestremd in hun ontwikkeling, zag directeur Maryse Knook van Open Scholengemeenschap Bijlmer. Haar school deed er alles aan de schade zoveel mogelijk te beperken.

‘Medisch gezien was het een goed besluit om de scholen te sluiten, maar de schade van bijna een half-jaar thuiszitten – de periode liep eigenlijk tot na de zomervakantie – is groot. Naar de middelbare school gaan betekent niet alleen cognitieve kennis opdoen, maar je ook persoonlijk en sociaal ontwikkelen. De puberteit is bij uitstek de periode om grenzen op te zoeken aan de hand van uitproberen, fouten maken, gecorrigeerd worden en je meten aan elkaar. Dat werd jongeren door de sluiting van de scholen ontnomen.

Onze school staat in een stadsdeel met veel armoede. Niet iedere leerling beschikt over een laptop. Gelukkig kon onze school, met hulp van de gemeente, laptops regelen zodat iedere leerling de lessen kon volgen. Toch was een eigen of rustige plek niet vanzelfsprekend: de meeste leerlingen zijn kleinbehuisd. Veel ouders zaten bovendien ook thuis, bijvoorbeeld omdat hun werk bij de bagageafhandeling op Schiphol of

in de schoonmaak stil kwam te liggen. Dan is het begrijpelijk dat de spanningen thuis oplopen.

Daarom zijn we, zodra het kon, opengegaan voor kinderen die de mentoren als kwetsbaar zagen. Dan zie je wat je op de camera niet ziet: bleke koppies van laat naar bed, binnen zitten en spanningen. We kijken nu hoe we hen met extra begeleiding tot december weer op niveau kunnen krijgen. Docenten vonden het aanvankelijk spannend om weer aan de slag te gaan, maar door veel in gesprek te gaan met elkaar en als vuurdoop enkele mentorlessen te geven, verdween de koudwatervrees.

Nog voor de zomer hadden de mentoren alle leerlingen in beeld. Wie niet kwam of online aanwezig was, werd gebeld en dan gingen we in gesprek. In onze visie is ontmoeting belangrijk voor de persoonlijke vorming. Niet elke school gaat daar zo mee om. Die vrijheid is er ook: de VO-raad heeft een protocol opgesteld met verplichtingen en eigen keuzes. Sommige scholen wijken daar helaas toch vanaf. Maar bij ons komen alle 1.500 leerlingen inmiddels weer naar school. We zien ze opbloeien.’

De scholen gingen dicht, maar ook alle sport- en andere activiteiten werden stilgelegd. Toch pakte het wegvallen van elke vorm van structuur voor ieder kind anders uit, merkte directeur Roline de Wilde van de Kindertelefoon.

voor veel vragen, onduidelijkheid en angst. Kinderen praatten daar met onze vrijwilligers over, maar ook met elkaar op het forum.

Via de Kindertelefoon kunnen kinderen anoniem over alles praten: van onveilige situaties tot hoe je tongzoent. Dat bleef in de coronaperiode zo, al waren er wel meer gesprekken over spanningen thuis. In kwetsbare én gewone gezinnen. Maar we zijn geen hulpverleners, alleen een neutrale luisteraar waar alles veilig bespreekbaar is. Wij luisteren zonder oordeel en stellen gerichte vragen. Ons doel is om het kind weer de regie te geven in een situatie, zodat het zélf stappen kan zetten.

Of de schoolsluiting meer kwaad dan goed heeft gedaan, is lastig te beantwoorden. Uiteindelijk heeft ieder kind de periode anders ervaren. De één had het moeilijk met het schoolkamp dat niet doorging, terwijl de ander juist rust ervoer omdat de sociale druk van school wegviel. Daarnaast liepen gesprekken over allerlei andere onderwerpen door, maar dan in een 'corona'-jasje: hoe maak je bijvoorbeeld je verkering uit als je elkaar niet ziet? Want kinderen blijven – gelukkig – flexibel en hebben ook in coronatijd gewoon vragen over hun lichaam, ouders die in een vechtscheiding zitten, pesten en verliefdheid.' ●

‘Uiteindelijk heeft ieder kind deze periode anders ervaren’

‘Vanaf het moment dat de scholen en kinderopvang dichtgingen, zagen we het aantal gesprekken per telefoon en chat stijgen, naar 1.500 per dag. Omdat vrijuit bellen lastig is als je ouders in de kamer ernaast zitten, verliepen meer gesprekken per chat. Een mooi teken van hoe creatief en inventief kinderen zijn. Precies wat wij willen bereiken in onze gesprekken: veerkracht stimuleren en zelfredzaamheid vergroten.

Dat de scholen dichtgingen is één ding, maar omdat ook sporten, buitenspelen en bijvoorbeeld therapieën niet doorgingen, speelde ineens alles zich achter de voordeur af. En waar de ene ouder de kinderen binnenhield, was de ander er juist onverschillig over. Dat zorgde

